

Reviews and Anotations
Рецензии и анотации

ЗА СИСТЕМАТА НА СТАНИСЛАВСКИ И НЕЙНОТО ПРОФАНИЗИРАНЕ

Спасова-Дикова, Й. (2015). *Мелпомена зад желязната завеса. Народен театър: канони и съпротиви*. София: Камея.

Ева Волицер

Нов български университет

Доц. д-р Йоана Спасова-Дикова от Института за изследване на изкуствата, научен секретар на направления „Културно-историческо наследство и национална идентичност“ и „Човек и общество“ – БАН, получи наградата за критически текст на Съюза на артистите в България „Икар’2016“ за книгата си „Мелпомена зад желязната завеса. Народен театър: канони и съпротиви“. Книгата представлява систематично изследване на актьорското изкуство в България през XX век. Във фокуса на внимание попада периодът след Втората световна война. Главна задача е проучването на актьорското изкуство от съвременна гледна точка и очертаване на основните процеси, проблеми и тенденции от епохата на социализма през втората половина на 40-те и през 50-те години, когато се установяват определени театрални канони и се налага идеологизиран вариант на така наречената „система на Станиславски“. Специално внимание се отделя на сценичните изяви през този период на някои представители от първото, второто и третото поколение актьори в Народния театър, както и на основните режисьорски подходи за работа с актьорите. Разгледани са различни политически и социокултурни фактори, повлияли върху творчеството на актьорите от Народния театър.

Новата книга на доц. д-р Йоана Спасова-Дикова „Мелпомена зад желязната завеса. Народен театър: канони и съпротиви“ от Института за изследване

на изкуствата – БАН, е необходима и ценна с изключително задълбочения анализ на театралните практики (актьорски и режисьорски) в художествената дейност на Народния театър като водеща институция на театралния живот в България.

Особено впечатляваща е главата, свързана с изопачаването и с „изкривените и идеологизирани канони“ на системата на Станиславски, продиктувани от политическата ситуация и конюнктура на времето. Наложеното „разбиране“ за системата, свързано с ограничаващите и смазващи изкуството на театъра рамки на идеологията на сталинизма са анализирани от автора изключително мотивирано, задълбочено и конкретно. За първи път в критическата литература за театралната дейност в България се прави толкова пространен анализ на профанизирането на системата на Константин Станиславски, свързано с политизацията, пренаписването ѝ и превръщането ѝ в партиен документ. Това изследване на автора е особено ценно и важно за отношението към Станиславски в по-широка перспектива. По мое мнение тук са и корените за неоправдания „бунт“ срещу Станиславски от някои съвременни творци, които не разделят значимостта и гениалността на автентичния Станиславски от идейното му профанизиране в определен период от време, което дава отражение върху по-нататъшното отношение на отричане на гениалния му принос в развитието на изкуството на актьора. В този така наречен „бунт“ се появиха разни псевдомодернистични практики, провъзгласени като „новаторски“ за нашите ширини, които нанесоха не по-малка вреда в разбирането и практиките на актьорското изкуство.

В книгата си авторът Йоана Спасова-Дикова изследва редица документи на времето – записи на художествени съвети, документи от архива на Държавна сигурност, за да подкрепи своите анализи с фактологичен материал и истина. Тя противопоставя на догмата и политическото профанизиране на Системата изключителните личности, творили в Народния театър през изследвания период. Личности, които намират пътища да изразят таланта, интелекта и своето ненакърнено от политизирането познание за актьорското изкуство чрез създанието на десетки драматургични характери от класическата драматургия. Страниците от текста, посветени на актьорите от Народния театър в определения времеви период, респектират с фактологията на изброените роли, откъси от критически текстове, анализи на актьорските интерпретации от съвременниците им, както и от смелостта и противопоставянето на актьорите срещу наложените политически параметри.

Искам да подчертая и влиянието на метода на Станиславски върху изкуството на едни от най-популярните актьори в САЩ. Техните изумителни превъплъщения, които виждаме в киното и в театъра днес, са резултат на овладяване на техниките и практиките на Метода. Предисторията е свързана с турнето на Московския художествен академичен театър (МХАТ) в САЩ. След

него Станиславски написва книгата „Моят живот в изкуството“, която първо е издадена там на английски език. Актьорите от МХАТ Болеславски и Мария Успенска остават в САЩ след турнето и основават школа, която е последвана от други школи, създадени на базата на метода от Лий Страсбург, Стела Адлер, Санфорд Майснер, Ута Хаген и т.н. В тях са се обучавали и се обучават до днес американските актьори. В САЩ всяка година се преиздават книгите на Станиславски. Съвременните американски актьори, обучени в тези школи, имат изключителни постижения в посока на постигане на правдивост в преиздаването на живота на човешкия дух.

„Мелпомена зад желязната завеса“ е изключително ценна и защото подчертава личността на актьора като свободен дух, който не е подвластен на смазващи и деформиращи политики въпреки цената, която плаща за тази си позиция. И всички големи личности, творили през този период в Народния театър, са вдъхновение за онези съвременни артисти, които издигат актьорското творчество до високо изкуство и кауза на истински свободния артист.

STANISLAVSKI'S SYSTEM AND ITS PROFANATION

Spasova-Dikova, Y. (2015). *Melpomena zad zhelyaznata zavesa*.

Naroden teatar: kanoni i saprotivi. Sofia: Kameya.

✉ **Prof. Dr. Eva Volitzer**
Department Theatre
New Bulgarian University
21, Montevideo St.
1618 Sofia, Bulgaria
E-mail: evolitzer@nbu.bg